

UNDERVISNINGS
MINISTERIET
STYRELSEN FOR
UNDERVISNING OG KVALITET

VEJLEDNING TIL ERHVERVSSKOLER

Talentspor og andre tilvalgsmuligheder i erhvervsuddannelserne

Om tilvalgsmuligheder på erhvervsuddannelser

I forbindelse med erhvervsuddannelsesreformen er der opstillet fire klare mål. Mål 3 er:

Erhvervsuddannelserne skal udfordre alle elever, så de bliver så dygtige, de kan.

For at sikre at alle elever udvikler deres kompetencer bedst muligt, skal erhvervsskolerne udfordre elever gennem undervisningens tilrettelæggelse, forskellige uddannelses tilbud og valgmuligheder. Denne folder belyser i første del talentspor og fag på højere niveau – og forhold skolerne skal være opmærksomme på ved iværksættelse af forløbene.

Folderen giver i anden del inspiration til andre tiltag, som kan sikre, at alle elever bliver så dygtige som muligt. Folderen er opdelt i to dele:

1. Talentspor og fag på højere niveau

2. Andre tiltag som kan sikre mål 3

De fire klare mål for erhvervsuddannelserne:

Mål 1: Flere elever skal vælge en erhvervsuddannelse direkte efter 9. eller 10. klasse.

Mål 2: Flere skal fuldføre en erhvervsuddannelse.

Mål 3: Erhvervsuddannelserne skal udfordre alle elever, så de bliver så dygtige som muligt.

Mål 4: Tilliden til og trivslen på erhvervsuddannelserne skal styrkes.

1. Talentspor og fag på højere niveau

BAGGRUND FOR TALENTSPOR OG FAG PÅ HØJERE NIVEAU

I "Aftale om bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser" af 24. februar 2014, står at "de faglige udvalg har ansvar for at udvikle talentspor fx i form af højniveauer i specialefag, der kan forbedre elevernes beskæftigelsesmuligheder inden for uddannelses beskæftigelsesområde og forberede elever på nationale og internationale konkurrencer eller højniveauer i grundfag, der kan styrke elevernes overgang til relevante videregående uddannelser."

Formål

Formålet med talentspor og fag på højere niveauer er at styrke elevens fag-faglighed med henblik på at forbedre elevens beskæftigelsesmuligheder, og at give dem bedre muligheder for at fortsætte på videregående uddannelser.

Indikatorer og resultatmål

Erhvervsuddannelsesreformens klare mål er udarbejdet med bestemte indikatorer, sådan at de enkelte uddannelsesinstitutioner kan måle deres resultater i forhold til de fastsatte resultatmål. Indikatorer for talentspor og fag på højere niveau er målt på et skoleår ved:

- Andel elever, der følger talentspor
- Andel elever med minimum ét fag på ekspertniveau
- Andel elever med fag, der afsluttes på et højere niveau end det obligatoriske

Resultatmål

Der er opstillet resultatmål for alle fire klare mål
Ministeriet bruger resultatmålingerne i kvalitetsarbejdet med skolerne og i ministeriets kvalitetstilsyn.

Opfølgning på skolernes resultatmål indgår i konceptet for handlingsplaner for øget gennemførelse. De enkelte uddannelsesinstitutioner kan bruge resultatmålene til at følge deres egen udvikling og til at sammenligne sig med hinanden.

Indikatorer for klare mål står på ministeriets hjemmeside:

<http://uvm.dk/Uddannelser/Erhvervsuddannelser/Skoleudvikling/Klare-maal/Om-klare-maal>

Retningslinjer for handlingsplaner står på ministeriets hjemmeside:

<http://uvm.dk/Uddannelser/Erhvervsuddannelser/Skoleudvikling/Handlingsplaner>

De faglige udvalg tilrettelægger talentspor og beskriver fag på højere niveau

Talentspor og fag på højere niveau er tilrettelagt og beskrevet af de faglige udvalg og er centralt definerede. Talentspor er altså en samlet "fagpakke", hvor fag og niveauer er lagt fast. Talentsporet skal omfatte minimum 25 % af undervisningen på de samlede skoleperioder i hovedforløbet. Omfanget kan være mere end 25 % afhængig af faglig udvalgs bestemmelse.

Fag og niveauer er bestemt af de faglige udvalg. Det er således ikke valgfrit for skolerne, hvordan et talentspor skal tilrettelægges eller hvilke fag, man skal udbyde på højere niveau.

Talentspor udbydes ikke på alle uddannelser. Der er pr. januar 2017 fastlagt 99 specialer /trin med talentspor ud af 296 specialer / trin.

Uddannelsesbekendtgørelser og uddannelsesordninger

Undervisningsministeriet fastsætter *uddannelsesbekendtgørelserne* efter indstilling fra de faglige udvalg, og der fremgår af disse, om der er talentspor på en uddannelse. Uddannelsesbekendtgørelser ligger på www.retsinfo.dk eller på Undervisningsministeriets hjemmeside.

De faglige udvalg beskriver hovedforløbene i *uddannelsesordningerne*. Af uddannelsesordningerne fremgår det hvilke fag, som indgår i talentsporet og hvilke fag, som udbydes på højere niveau.

Uddannelsesordninger findes på www.uddannelsesadministration.dk. Vælg *Find Eud-uddannelsesordning* og derefter *Eud-uddannelsesordninger efter 2015*. Vælg udskriftsdesign *Generel tekst*.

TALENTSPOR

Vejledning af elever på grundforløbet

På grundforløbet har de fleste elever endnu ikke overvejet eller valgt talentspor. Derfor skal vejledere og lærere allerede på grundforløbet præsentere eleverne for de muligheder, de kan vælge mellem på hovedforløbet.

Valg af talentspor skal normalt ske i forbindelse med, at eleven indgår en uddannelsesaftale, og senest inden eleven påbegynder en skoleperiode, hvori der indgår fag, som er omfattet af talentsporet.

Valg af talentspor

Ved valg af talentspor gælder:

- Eleven og virksomheden vælger om elevens uddannelse skal gennemføres med talentspor.
- Hvis en elev og praktikvirksomhed efter indgået uddannelsesaftale ønsker, at eleven skal følge talentsporet skal elev, praktikvirksomhed og skole sørge for at eleven i hovedforløbet har fulgt rette fag og niveauer, som er fastlagt for talentsporet.
- Ved senere tilvalg må eleven ikke mangle nogle af de fag eller niveauer, som er fastlagt. Der kan ikke efterfølgende afsættes ekstra undervisningstid til at hente evt. manglende fag eller niveauer.
- Virksomheden skal være indstillet på at give eleven særlige udfordringer som led i praktikken, hvis det fremgår af praktikmålene.
- Elever i skolepraktik indgår aftale om valg af talentspor med praktikcenteret. Valg af talentspor kan ændres, hvis eleven i løbet af hovedforløbet ikke ønsker at fortsætte.
- Senere tilvalg eller ophævelse af talentspor skal registreres i tillæg til uddannelsesaftale.

Valg af talentspor skal fremgå af uddannelsesaftalen eller skoleaftalen og af elevens personlige uddannelsesplan.

VALGFRIE UDDANNELSESSPECIFIKKE FAG PÅ HØJERE NIVEAUER

I uddannelsesordninger fastsætter det faglige udvalg, hvilke uddannelsesspecifikke fag i hovedforløbet, der er bundne (obligatoriske), og hvilke skolen kan udbyde som valgfrie uddannelsesspecifikke fag.

Alle elever får mulighed for på hovedforløbet at vælge valgfrie uddannelsesspecifikke fag. Faglige udvalg har bestemt hvilke fag, der udbydes på højere niveau. Valg foregår typisk forud for den bestemte skoleperiode, hvor faget udbydes. Valg skal fremgå af elevens personlige uddannelsesplan, men valg skal ikke fremgå af uddannelsesaftale.

Valgfrie uddannelsesspecifikke fag i hovedforløbet vælges af elev og praktikvirksomhed.

Skolen vælger i samarbejde med Lokalt Uddannelsesudvalg, hvilke valgfrie uddannelsesspecifikke fag, der skal udbydes. Elever tilbydes øvrige valgfrie uddannelsesspecifikke fag på samarbejdsskoler. Antallet af valgfrie specialefag skal give eleven en reel valgmulighed. Eleverne skal altid have mindst to fag at vælge mellem.

Præstationsstandarder

De uddannelsesspecifikke fag er beskrevet inden for fire forskellige niveauer af de faglige udvalg. Niveauerne er kendetegnet ved stigende krav til elevens faglige og personlige kompetencer:

- Begynderniveau
- Rutineret niveau
- Avanceret niveau
- Ekspertniveau

Det fremgår af uddannelsesordningen på hvilket højere niveau talentspor og fag på højere niveau skal gennemføres. Vurdering af elevens præstation tager afsæt i det niveau, som eleven er undervist i, dvs. der stilles flere krav til en given karakter på rutineret niveau i forhold til begynderniveau. Eleven, der er undervist på talentspor og i fag på højere niveauer, kan derfor ikke direkte sammenligne sin karakter med klassekammerater, der har haft det samme fag på obligatorisk niveau.

Præstationsstandarderne er nærmere beskrevet i Bekendtgørelse om erhvervsuddannelser.

2. Andre tiltag som kan sikre mål 3

Ud over talentspor og fag på højere niveau kan elever udfordres til at blive så dygtige som muligt på en række andre måder. Forskellige muligheder er med til at sikre at eleven kan få uddybet mere specielle emner eller få en større bredde i deres uddannelse:

1. Undervisningsdifferentiering
2. Valgfag på grundforløbet
3. Valgfag på hovedforløbet
4. Højere niveauer i grundfag
5. Erhvervsrettet påbygning på hovedforløbet
6. Studierettet påbygning på hovedforløbet
7. Skills
8. Praktik i udlandet – PIU
9. Eux

1. UNDERVISNINGSDIFFERENTIERING

Differentiering omfatter undervisningsdifferentiering og niveaudifferentiering:

Undervisningsdifferentiering betyder, at alle elever skal nå samme læringsmål, men at de får mulighed for at nå målet på forskellige måder, fx i et forskelligt tempo eller med forskellig grad af selvstændighed. Ved at tilrettelægge undervisningen på forskellige måder kan der tages hensyn til elevens faglige niveau, læringsstile, sociale eller personlige forudsætninger. Med udgangspunkt i for eksempel elevernes læringsstile kan læreren udvikle og afprøve metoder til at forklare det faglige stof på forskellige måder eller give feedback til eleverne på forskellige måder.

Niveaudeling betyder, at eleverne inddeles i grupper med henblik på at skulle nå forskellige læringsmål. Undervisning i niveaudifferentiering tager f.eks. udgangspunkt i præstationsstandarder eller niveauerne i grundfag eller undervisningen tilpasses på anden vis efter forskellige mål for elevens læring.

2. VALGFAG PÅ GRUNDFORLØBET

På grundforløbets første og anden del kan eleven vælge valgfag af op til fire ugers varighed på hvert grundforløb. Der er fire typer valgfag:

- 1) Støttefag - fag der støtter elevens boglige eller praktiske læring.
- 2) Bonusfag - fag der giver elever mulighed for at fordybe sig i særlige faglige elementer og problemstillinger.
- 3) Grundfag, jf. bekendtgørelse om grund- og erhvervsfag i erhvervsuddannelserne.
- 4) Erhvervsfag 3 på niveau 2, jf. bekendtgørelse om grund- og erhvervsfag i erhvervsuddannelserne.

Hvilke valgfag, der bedst kan udfordre eleven, er afhængig af elevens forudsætninger og ønsker.

3. VALGFAG PÅ HOVEDFORLØBET

På hovedforløb skal skolen udbyde valgfag, hvis fagligt udvalg har fastsat valgfag for uddannelsen. Skolen vælger, hvilke fag den tilbyder eleven og beskriver det i den lokale undervisningsplan (LUP). Skolen skal dog altid tilbyde undervisning i mindst ét fremmedsprog ud over engelsk samt undervisning i etablering af selvstændig virksomhed, herunder innovation. Hvis der efter udbud ikke kan samles tilstrækkeligt elevgrundlag, skal skolen henvise eleven til en anden uddannelsesinstitution, der kan gennemføre undervisningen.

4. HØJERE NIVEAUER I GRUNDFAG

Eleven kan vælge at følge undervisning i et grundfag på højere niveau end det obligatoriske. Grundfagsniveauerne er fra F til C:

- F: Niveau mellem folkeskolens afgangsprøve og 10. klasseprøve
- E: Niveau svarende til 10. klasseprøve
- D: Niveau mellem 10. klasseprøve og gymnasialt C-niveau.
- C: Niveau svarende til gymnasialt C-niveau.

Grundfag og niveauer er beskrevet i bekendtgørelse om grundfag.

5. ERHVERVSRETTET PÅBYGNING PÅ HOVEDFORLØBET

Formålet med erhvervsrettet påbygning er, at eleven på hovedforløbet kan supplere sin fag-faglige del af uddannelsen, så særlige emner bliver uddybet. Eleven kan vælge mellem de valgfri specialefag i et omfang af indtil 4 uger. Hvis den supplerende skoleundervisning finder sted i elevens arbejdstid, aftaler eleven og virksomheden ved indgåelse af uddannelsesaftalen, om der udbetales løn under skoleundervisningen og om uddannelsestiden skal forlænges tilsvarende.

6. STUDIERETTET PÅBYGNING PÅ HOVEDFORLØBET

Formålet med studierettet påbygning er, at eleven på hovedforløbet skal kunne supplere sin uddannelse med en studiekompetence. Valg af studierettede enkeltfag kan sammen med en afsluttet erhvervsuddannelse give helt eller delvis adgang til erhvervsakademiuddannelser og andre videregående uddannelser (visse uddannelser stiller krav, så eleven må supplere yderligere efter sin erhvervsuddannelse). Studierettet påbygning kan vare indtil 1 1/2 år som heltidsundervisning. Hvis den supplerende skoleundervisning finder sted i elevens arbejdstid, aftaler eleven og virksomheden ved indgåelse af uddannelsesaftalen, om der udbetales løn under skoleundervisningen og om uddannelsestiden skal forlænges tilsvarende.

7. SKILLS

Erhvervsskolen skal tilbyde eleverne træning i faglige kompetencer som forberedelse til deltagelse i konkurrencer (jf. bekendtgørelse om erhvervsuddannelser).

DM i Skills er det store årlige danmarksmesterskab for elever på erhvervsuddannelserne. Der udtages elever til danmarksmesterskabet gennem regionale mesterskaber.

Skills giver unge, der er i gang med en erhvervsuddannelse, muligheden for at skærpe deres faglige niveau og vise omverdenen - fx grundskoleelever - erhvervsuddannelsernes mangeartede muligheder.

8. PRAKTIK I UDLANDET - PIU

PIU-opholdet kan finde sted overalt i verden og gennemføres i en privat eller en offentlig virksomhed, som elevens danske arbejdsgiver har samarbejde med. Det er fortsat den danske arbejdsgiver, der har ansvaret for elevens praktikuddannelse. Eleven og/eller arbejdsgiver kan få et økonomisk tilskud fra AUB. Elever på hovedforløbet kan også vælge at søge om lønnet beskæftigelse i udlandet. Denne mulighed kaldes ligeledes for PIU. Vær opmærksom på de særlige regler for optagelse i skolepraktik, hvis eleven søger om lønnet beskæftigelse i udlandet.

9. EUX

Eux er en erhvervsfaglig studentereksamen. Eleven opnår svendebrev i en erhvervsuddannelse og generel studiekompetence på niveau med hf.

Eux bliver opgjort som resultatmål på linje med talentspor og højere niveauer. Resultatmålets indikator for eux er andel fuldførte elever på et skoleår.

Opsummerende kan de forskellige muligheder for at vælge udfordringer på erhvervsuddannelse opstilles således:

	Valgmulighed	Faglige kompetencer	Studiekompetencer
Grundforløb			
1	Valgfag – Støttefag, bonusfag, grundfag og/eller erhvervsfag 3, niv. 2	X	X
2	Grundfag på højere niveauer		X
Hovedforløb			
3	Talentspor	X	
4	Valgfrie uddannelsesspecifikke fag på højere niveauer	X	
5	Valgfag	X	X
6	Erhvervsrettet påbygning	X	
7	Skills	X	
8	Praktik i udlandet (PIU)	X	
9	Grundfag på højere niveauer		X
10	Studierettet påbygning		X
11	Eux	X	X

Relevante links

Uddannelsesbekendtgørelser:

<http://www.uvm.dk/Uddannelser/Erhvervsuddannelser/Lovgivning-og-reform/Uddannelsesbekendtgørelser>

Uddannelsesordninger:

EUD-administration.dk

<http://www.eud.uddannelsesadministration.dk/>

Præstationsstandardens niveauer er beskrevet i Bekendtgørelse om erhvervsuddannelser

Niveauer i grundfag, se Bekendtgørelse om grundfag, erhvervsfag og erhvervsrettet andetsprogsdansk i erhvervsuddannelserne

Om uddannelsesaftaler, div. blanketter og vejledninger, se:

<https://www.uvm.dk/Uddannelser/Erhvervsuddannelser/Praktik/Uddannelsesaftaler>

Inspiration til tilrettelæggelse af talentspor:

Projektet Talentvejen.nu (2013 - 2015)

<http://talentvejen.nu/>

Undervisningsministeriet har udarbejdet en samlet oversigt over alle erhvervsuddannelser, herunder hvilke uddannelser, der udbydes med talentspor, eux, ny mesterlære m.m. samt hvilke overgangskrav, der er opstillet for eud og eux:

<http://www.uvm.dk/Uddannelser/Erhvervsuddannelser/Uddannelser/Overblik/Kort-om-erhvervsuddannelserne>